

Průvodce

Dřevěné a polodřevěné kostely, kaple a zvonice České republiky

Karel Kuča

ACADEMIA

MAPA 15a, kód CZ: 52029, část obce, k. ú.: Včelná pod Boubínem, obec: Buk
historický region: Vimperk, okres 1938: Vimperk, okres: Prachatice, Jihočeský kraj

Replika dřevěné kaple sv. Huberta

IISPP: (70803), kulturní památka: –

S-JTSK: -803085, -1158440, WGS84: 48.9838098, 13.8204294

Šumavská hora Boubín (1362,2 m n. m.) se vypíná východně od Kubovy Huti. Adolf Schwarzenberg si vybudoval lovecký zámek na jižním úbočí hory, na okraji nově zřízené jelení obory, ve výšce 1150 m n. m. Byl situován severovýchodně od proslulého Boubínského pralesa, přibližně v polovině vzdálenosti mezi vrcholem a Boubínským jezírkem, které bylo zřízeno v roce 1833 či 1836 jako umělá vodní nádrž na Kaplickém potoce pro plavení dřeva ze zdejších lesů do sklárny v Lenoře. U zámku byla postavena chata pro služebnictvo a stáje a na louce pod ním lovecká střelnice. V západním sousedství zámku vyrostla v roce 1905 dřevěná kaple, v níž se před zahájením každého lovu konaly bohoslužby. V roce 1931 byl Boubín zestátněn a Jan Schwarzenberg dal zámek i kapli ve shodě s uzavřenou dohodou rozestat a přemístit do Staré obory u Hluboké nad Vltavou, kde stojí dodnes. Na Boubíně zůstaly pouze podezdívky a vedlejší budovy. Stáje byly strženy v 60. letech 20. století, pouze chata pro služebnictvo, využívaná jako lovecká chata, přežila celé období socialismu, ale ve změněné podobě, kterou jí dala přestavba v roce 1961. Lesy České republiky v roce 2000 tehdy již nevyužívanou chatu strhly a na jejím místě vybudovaly novostavbu pro individuální či rodinnou rekreaci. V následujícím roce došlo i na výstavbu repliky zaniklé kaple, a to podle dochovaných fotografií. Kaple byla slavnostně vysvěcena 3. 10. 2001. Opravena byla i podezdívka zaniklého loveckého zámku, která slouží jako vyhlídková terasa.

Nová boubínská kaple. Foto Ivo Grézí; <http://drevnekostely.ic.cz>.

Boubínská kaple ve Staré obore u Hluboké nad Vltavou. Foto Věra Kučová.

Brada

MAPA 5c, kód CZ: 967, část obce, k. ú.: Brada, obec: Brada-Rybníček
historický region: Jičín, okres 1938: Jičín, okres: Jičín, Královéhradecký kraj

Dřevěná zvonice u kostela sv. Bartoloměje

IISPP: 2555906, kulturní památka: po 1958

S-JTSK: -673045, -1009542, WGS84: 50.4675576, 15.3304985

Na vrcholku, který je nejvýchodnějším výběžkem Prachovských skal, stával hrad Brada, zpustlý již v 15. století. V horní části roztroušené podhorské vsi pod zříceninou stojí raně gotický kostel s žebrovou klenbou presbytáře, později jen nepodstatně upravovaný, a v příkrém svahu západně od něj zvonice. Zvonice je drobná, hranolová, nízká, na podezdívce, která vyrovnává sklon terénu. Zcela prostá stavba se stanovou střechou byla v této podobě postavena zřejmě až v 19. století. Na mapě stabilního katastru (1842) je zakreslena jako nespalná. Do 1. světové války zde visel zvon ulitý v roce 1567 Brikcím z Cimperka z Nového Města pražského, který spolu s dalším, dochovaným zvonem ze 70. let 15. století naznačuje, že zvonice měla jistě staršího předchůdce.

MAPA 10a, kód CZ: 990, část obce, k. ú.: Braník, obec: Praha

historický region: Praha, okres 1938: Praha, okres: Praha 4, Hlavní město Praha

Dřevěný kostel Českobratrské církve evangelické

IISPP: (70291), kulturní památka: návrh 2012

S-JTSK: -744272, -1048051, WGS84: 50.0407974, 14.4106181

V Braníku se již od roku 1929 nepravidelně konaly bohoslužby Československé církve evangelické, ale teprve od roku 1942 zde působila kazatelská stanice nuselského sboru, která od roku 1944 shromažďovala prostředky pro stavbu kostela. V roce 1946 byla změněna na farní sbor. Kvůli nedostatku finančních prostředků po 2. světové válce bylo rozhodnuto namísto kostela vybudovat jako dočasné provizorium dřevěný sborový dům (modlitevnu s bytem faráře) v již opuštěném Branickém lomu na břehu Vltavy. Projekt vypracoval arch. Pavel Bareš (1904–1984), autor několika dalších evangelických kostelů (Louny, Cítoliby, Náchod, Hošťálková, Chotiněves, Rožnov pod Radhoštěm, Kateřinky), který předtím vytvořil návrh definitivního kostela. Modlitebna byla stavěna

od září 1947 a vysvěcena 9. 5. 1948, ale byt a farní kancelář byly dokončeny později. V roce 1950 byl kostel vybaven harmoniem. Kostel představuje svébytné a ve své době zcela ojedinělé architektonické dílo, výrazné i svým působivým umístěním u paty lomu. Hlavní budova má plochou pultovou střechu, protože prostor se směrem k východu snižuje. Vstupní část tvoří nižší a užší předsíň s plochou sedlovou střechou a zapuštěným osovým vstupem, akcentovaným předsazenou strmou sedlovou střechou, která vytváří jakousi věž. Kvůli změně politické situace po nástupu komunistické moci již k výstavbě nového kostela nikdy nedošlo a dřevěné provizorium slouží dodnes. V roce 1975 se prostory sloužící faře a sboru uvolnily díky zakoupení domu v Hodkovičkách. V roce 1990 byla podle projektu arch. Davida Vávry provedena rekonstrukce kostela a přístavba šestiboké apsidy z borového dřeva, což si vyžádalo odstřel části skalního masivu. Byl to jeho první realizovaný projekt. Apsida je stejně vysoká jako východní stěna kostela, ale díky završení polygonální střechou vzniká nad „vítězným obloukem“ štít, využitý pro prosvětlení apsidy. Obdobný, ale malý prosvětlovací světlík má i původní loď.

MAPA 6c, kód CZ: 1143, část obce: Kolonie 5. května, k. ú., obec: Broumov

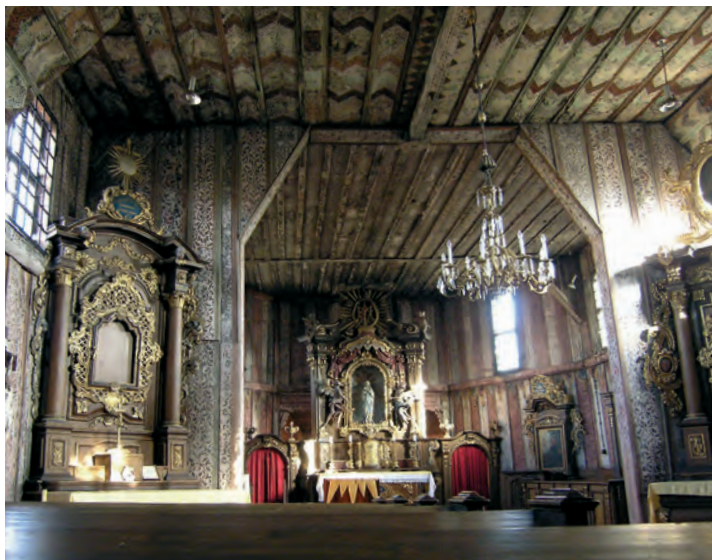
historický region: Broumov, okres 1938: Broumov, okres: Náchod, Královéhradecký kraj

Dřevěný hřbitovní kostel Panny Marie

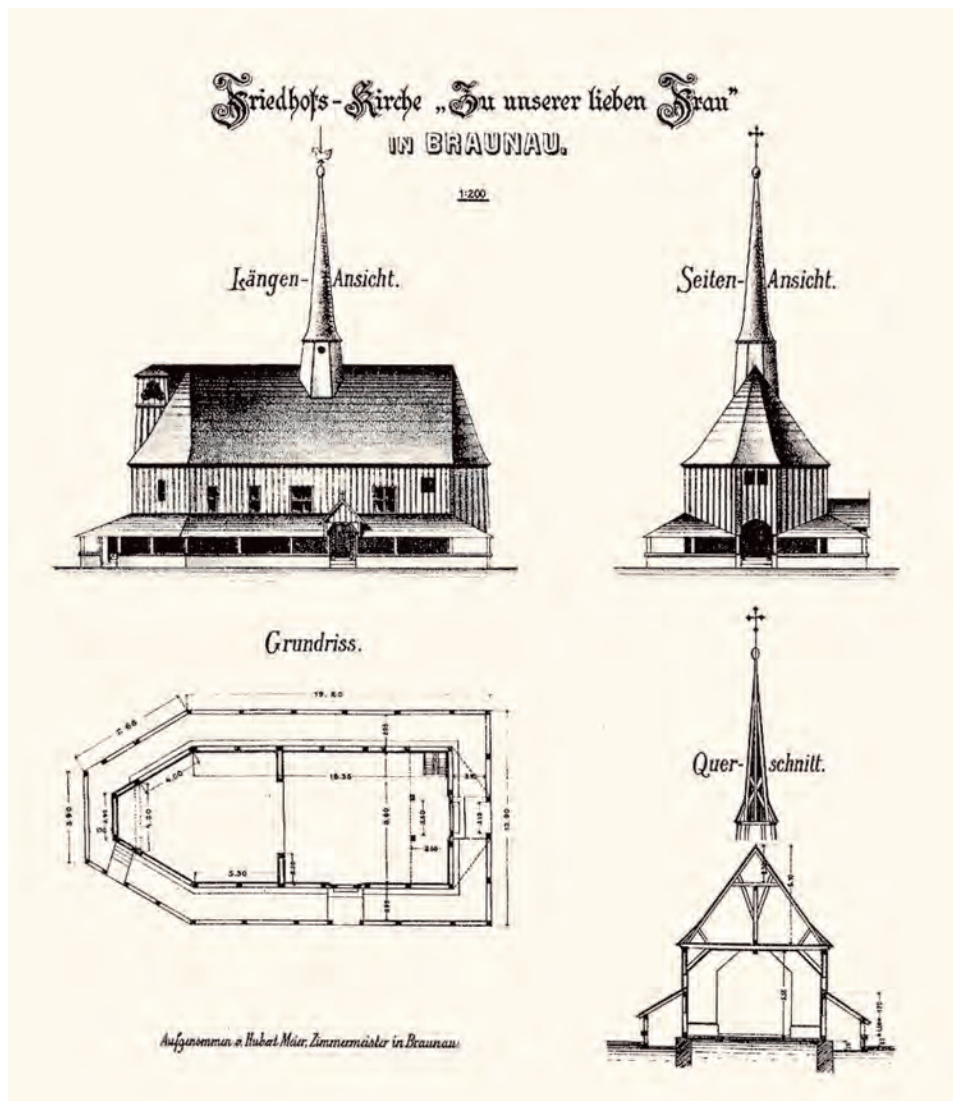
Křínická ulice, IISPP: 2556092, kulturní památka: po 1958, NKP: 2008

S-JTSK: -600984, -1005538, WGS84: 50.5795103, 16.3329320

Kostel stojí na plochem nízkém návrší jižně od historického jádra města, které bylo lokováno před rokem 1256 břevnovskými benediktiny. Hřbitovní kostel Panny Marie se připomínal roku 1383 jako „starý farní“ či „český“ kostel. Nakolik to může znamenat, že kolem něj mohlo existovat osídlení předcházející založení města, je otevřenou otázkou. Nynější kostel byl postaven klášterní vrchností v závěru husitských válek, v jejichž

průběhu dosavadní svatyně patrně shořela. Dřevo pro stavbu kostela bylo pokáceno v zimě 1436/1437 (dendro, Tomáš Kyncl). Bylo použito jak na rámovou konstrukci stěn a portály, tak na krov. Jde tedy o nejstarší stojící dřevěnou stavbu dochovanou na území České republiky, alespoň podle dosavadních znalostí. Kostel stojí na zvýšené podezdívce. Není roubený, jeho dubová konstrukce je rámová, svisle táflovaná z obou stran prkny a lištami. Takový typ hrázděné konstrukce se běžně používala při stavbě hospodářských budov a v nedalekém Slezsku i pro budovy reprezentativnější. Gotický kostel se skládal z lodi a neodsazeného presbytáře s trojbokým závěrem. Původní vstupy na západně a severu tvoří portálky s gotickou profilací. V roce 1549 kostel poškodil požár a při vichřici v následujícím roce byla sražena věžička. V roce 1550 byl pak vztyčen nový vysoký gotický krov se štíhlým sanktusníkem. Krov se polygonálně zalamuje nejen nad presbytářem, ale i nad západní předsíní. Celá stavba tak získala symetrický

profil. Kostel byl opravován před rokem 1772, kdy jej zřejmě doplnila sakristie a krytý ochoz, ale za války o bavorské dědictví byla na rozkaz pruského generála Heinricha Wilhelma von Anhalt v roce 1779 prkna stržena. V roce 1811 byla postavena sakristie a nízká hranolová zvonice nad západní předsíní. Další oprava se uskutečnila v roce 1891. Na mapě stabilního katastru je kostel zakreslen jako spalný. Tehdy jej obklopoval nepravidelný ovál hřbitova, který byl později výrazně rozšířen jižním směrem.

Stropy jsou trámové, s okoseným trámem uprostřed, pobité prkny. Dojem iracionálního prostoru, dekorativního jeviště středověké obrazové scény, dává interiéru kostela výmalba provedená pomocí šablon, která předstírá, že jde o zděnou stavbu. Dva základní formáty šablon byly odvozeny z rozměrů prken a fošen dřevěného táflování. Strop presbytáře a průvlak stropu lodi zdobí původní dekor z doby výstavby kostela

s motivy rostlinnými, loveckými (zajíc, jelen) a heraldickými (gryf, slezská orlice s písmenem S) a doplňují je dekorativní texty napsané gotickou frakturou. Dekorativní motivy jsou bílé na černém a hnědočerveném podkladě. Celou délku prkna či lišty pokrývá vždy jeden konkrétní šablonový motiv. Bylo zde použito 58 různých šablon. Zbývající části interiéru mají šablonovou přemalbou z počátku 16. století a stěny presbytáře pravděpodobně až z 1. poloviny 17. století. Na rokokovém hlavním oltáři z poloviny 18. století bývala gotická soška Panny Marie (Mater Amabilis Braunae – Milostná matka broumovská) mezi dvěma anděly. Levý boční oltář dal postavit broumovský primas Nikolaus Schlögel v roce 1696 jako oltář svaté Anny (nyní sv. Josefa). Pravý boční oltář (nyní sv. Jana Nepomuckého) dal postavit broumovský primas Jakob Matthes Köppel von Capellen (†1678). Oba boční oltáře byly rokokově přerušeny. Důležitou památkou

je olejomalba Panny Marie, kterou dal pořídit opat Wolfgang Selender v roce 1609. V horní části obrazu je Panna Marie s Nejsvětější Trojicí a devíti anděly, kteří nesou nástroje Kristova umučení. Ve střední části následují zemští patroni (sv. Václav, Ivan, Vít, Zikmund, Ludmila, Vojtěch, Cyril a Metoděj, Prokop). V dolní části obrazu je nejstarší známé vyobrazení města Broumova. Dále se dochoval epitaf Heinricha Maxima Fabricia, jeho ženy Dorothey, rozené Clamtin, a jejich dětí z roku 1665 od malíře Damsmana; v horní části je scéna Korunování Panny Marie, v dolní části donátor s rodinou. V ochozu kostela se dochovalo devět dřevěných desek, na kterých jsou kronikářské záznamy z let 1542–1847 o požárech (1549, 1757 aj.) i jiných pohromách (kobylinky 1542, sražení věžičky vichrem 1550, povodeň 1570, mor 1582, 1586, 1632, vojenský vpád pruského vojska 1779, rekvizice 1810, cholera 1847). Jsou zde umístěny též renesanční a empírové náhrobky ze zrušených hrobů (další cenné náhrobky se dochovaly na přilehlém hřbitově). Nejcennější části umělecké výzdoby kostela jsou dnes z bezpečnostních důvodů umístěny v broumovském klášteře a některé z nich nahrazují kopie či reprodukce.

